

atenció cap a qualsevol estímul. *Escola d'aprenents* no obvia, tampoc, la pandèmia de la Covid-19 i tota la creació de contingut que es troba als mitjans de comunicació, que està fent créixer l'era de la postveritat i les *fake news*. La ignorància ha deixat de ser quelcom involuntari i s'ha començat a produir a consciència, ja que com més buit de contingut sigui el nostre saber, més manipulable serà.

L'educació dins de l'època del neoliberalisme actual s'ha centralitzat en la noció d'*individu* i de *llibertat* per sobre de tot, la *competència* i l'*acceleracionisme* característic del capitalisme. Tal com ressegueix Garcés, és important entendre que l'aprenentatge no és possible si no hi ha una col·lectivitat que l'aculli i que el comparteixi, ja que només compartint i acompanyant, teixint relacions recíproques i bidireccionals, podem aprendre a viure en un món que és difícil d'imaginar: «aprendre els uns amb els altres i els uns dels altres, a partir de la consciència del que sabem i del que no sabem» (p.128). L'aprenentatge és fonamental, ens cal ser conscients i sincers amb tot allò que desconexem per poder començar a saber.

JUDIT GRUAS

Universitat de Barcelona
judgruas@gmail.com

Xavier Serra, *Espurna*, Catarroja (País Valencià): Ed. Afers, 2021. 178 pàgines. Ref.: 978-84-18618-00-0.

Sobre partícules incandescents, per no deixar-se esborrar de la història. Hi ha una condició de vulnerabilitat de la consciència col·lectiva que sorgeix quan els que haurien d'esdevenir protagonistes i actors principals de les revolucions socials i polítiques són incapaços de percebre la ferida originària. Sovint atrapats en una esclavitud inercial, hipnòtica i amb efectes sedants, com qui mandreja en l'hora més greu i cau vençut al sotmetiment i la captivitat (tantes voltes *inadvertida*, vegeu Jordi Sales (2013)) de poders fàctics i tribunals aparentment irrefutables en la seva taxativitat; esdevenen ciutadans doblement vençuts. Amb la voluntat d'assenyalar els aspectes contradictoris de la subsistència, i la possibilitat d'una alternativa al defalliment, a *Espurna* (Afers, 2021) Xavier Serra (Sueca, 1967) explota el seu característic mestratge narratiu amb la descripció novel·lada de les activitats clandestines d'uns personatges aferrats a les idees de transformació social, canvi, revolució i autodeterminació dels pobles. Els protagonistes es presenten amb una missió incontestable i diàfana, però alhora ensopeguen amb les resistències pròpies d'una realitat obtusa, de patologia inerta, que reclama a crits el seu artiga-

ment, desemmandrir-se, extirpar-se la nyonya: la mobilització de les consciències prèvia a tot emancipament.

És important remarcar-ho, els protagonistes d'aquesta història són personatges *reals*, és una novel·la testimoni, de no-ficció, en què intervenen diversos gèneres al servei dels actius principals: joves idealistes valencians, nascuts entre les dècades dels anys quaranta i cinquanta del segle passat, amb noms i cognoms, història viva de la resistència contra la dictadura del general Franco. La majoria formava part de Germania Socialista (1970-1975), agrupació d'esqueres que sorgeix ocupant el buit del Partit Socialista Valencià (1964-1968), fundat, al seu temps, per antics militants del Moviment Social-Cristià de Catalunya, de l'Acció Socialista Valenciana i de l'Agrupació Democràtica d'Estudiants Valencians. En el flux transitori entre les sigles i el traspàs generacional, sempre apareixen pèrdues i renovacions insospitades, promogudes, sobretot, per l'heterogeneïtat i l'origen divers dels seus protagonistes. En aquest cas, però, roman i perdura intacta la voluntat de reivindicar la revolució social en ineludible subjecció a la identitat cultural i nacional. Serra se serveix dels testimonis de Josep-Vicent Marqués (València, 1943-2008), autèntic factòtum de «l'acció experimental», Ricard Avellan (l'Alcúdia, 1942), Francesc Santacatalina (1950-2010), Ricard Garrido (València, 1944-2013), Manuel Lledó (1951), entre d'altres, per tal d'explicar la història del germen d'una revolució irresolta i terriblement actual, permanentment desactivada: com explicar «aquella sorprenent i rara despolització?, aquella atonia en què la societat vegetava sota el règim?».

Als ulls dels nostres protagonistes, doncs, ens trobem en aquell temps estrany en què «les cançons eren sempre poemes de reivindicació social» però alhora «cantar i escriure cançons no era suficient», el que calia, efectivament, era fer política. Però, com fer-ho?

Espurna segueix el traç sinuós dels mecanismes d'autodefensa i estratègies de subversió derivades d'entorns intel·lectuals petitburgesos. Santacatalina i Avellan, per exemple, «pensaven que, potser, els faltava una mínima base teòrica per a convertir-se en uns autèntics revolucionaris». Es fa necessària, per tant, l'atenta i cerimoniosa lectura del marc teòric subversiu, seminaris de formació, doctrina, consolidació dels continguts, difusió de les idees, proselitisme... Tot en constant impressió de perillosa eventualitat, l'irreverent esperit juvenil, la contingència que reclama l'ocultació de noms, identitats i emplaçaments, el transitar greu i atent, la clandestinitat. Un repte majúscul en un entorn amnèsic i desencantat, «el poble s'havia adaptat al despotisme», «els Estats Units d'Amèrica eren aliats del règim»; un entorn hostil, doncs, on inclús el mateix Partit Comunista, que qüestionava des del seu internacionalisme, ampul·lós i trompeter, la prioritització de la lluita nacional i lingüística perquè la considerava, justament, una «dèria petitburgesa», havia renunciat a la revolució.

Com a contrapunt fonamental i decisiu, Serra no només mostra al lector com els joves integrants de Germania Socialista mantingueren intacta la

consciència identitària i la defensa del dret d'autodeterminació, també aprofundeix en els seus arguments: integració progressiva de la classe treballadora de la nació oprimida en la ideologia de la classe dominant, «era impossible ignorar que les famílies estaven canviant de llengua com a forma d'ascensió social», impossibilitat d'una neutralitat efectiva, que en la pràctica suposa l'alienació amb els opressors, «els elements del Partit Comunista d'Espanya no hi veien cap opressió lingüística», necessitat de lideratge del marxisme en les lluites d'alliberament nacional per tal d'evitar la manipulació de la classe treballadora per part de la ideologia burgesa, «els obrers estaven satisfets amb el sou que cobraven i no mostraven cap interès per la política». Per Germania Socialista «totes les opressions, en realitat, eren solidàries. L'obrer oprimert era explotat econòmicament, silencià políticament i discriminat lingüísticament. La burgesia que sostenia el règim era tan propensa a la dictadura com a la imposició lingüística de l'espanyol. Era impossible no veure-ho. Era impossible no haver rebut insults i reconvençions per parlar en català».

Novel·la política fins a l'extrem, d'estil sobri i punyent, on els substrats emocionals dels personatges queden emmarcats per la precarietat de l'entorn, en què Serra empra amb destresa cuidades i lacòniques descripcions que funcionen com ràpides i cromàtiques pinzellades de nua realitat: «Lledó era fill únic. Els seus pares no havien volgut tenir-ne més. Amb un n'hi havia prou. Els estudis eren cars. Els llibres eren cars. A més, a la casa no hi havia lloc. Sort de l'oncle Josep. Amb el treball de dos homes i una dona podien tirar endavant. Portar endavant la botiga. Fer corda i cordill. Tallar persianes i pintar-les. Vendre estores i espadnyes. Portar la roba neta». La missió dels protagonistes resulta prou digna per atendre a foteses: analitzar la naturalesa de l'enemic, la recerca de base teòrica, la conjunció dels materialismes pràctics i teòrics, juntament amb una perspectiva immanentista, pròpia d'una generació exhortada a revolucionar les normes socials establertes, a friccionar contra el pusil·lànim esperit i la indiferència de generacions anteriors, des de la no contemplació ni acceptació de l'*statu quo* i la voluntat de fer aflorar tots els antagonismes de classe. Desemascarar, en definitiva, el procés de reificació social del règim, la cosificació de les relacions humanes, l'empobriment vital.

En el relat de les mobilitzacions i dels afers clandestins s'hi descriuen les activitats pròpies de les formes de resistència contra règims dictatorials contemporanis. Superant la paüra a la repressió més irracional i ferotge, es reproduïxen intermitentment les protestes estudiantils, amb breus i fulgurants intervencions a peu de carrer en un temps en què frèjols cotxes enllau-nats podien igualar en pes i volum els actuals contenidors d'escombraries. Al mural s'hi afegeixen les càrregues de la policia, les corredisses i les desbandades habituals. La clandestinitat, al seu torn, era dominada per les cèl·lules, els noms en clau, els seminaris reconvertis en formació ideològica de caire marxista, el disseny i aplicació d'una estratègia propagandística, l'exili. Al cor del relat trobem els episodis dedicats al furt-decomís de la multicopista

de l'Institut de Sueca com a resposta a la prohibició d'un recital de Raimon. Una reacció en consonància amb un tarannà d'entendridora subversió: estratègia minuciosa i setmanes de vigilància, reacció ferma, decidida, però sempre insuficient. Els pamflets del grup s'imprimien fins aleshores amb la voluntariosa *vietnamita*, que reclamava sis hores per a mil fulls a una cara. Amb el decomís de la flamant multicopista pren forma l'*Espurna*, la substància tèrmica que promet l'esclat definitiu que resta, encara a dia d'avui, per arribar.

Tanmateix, la promesa d'aquest esclat colèric i emancipador no només assenyalava un camí, una esperança, en certa analogia amb el que va significar en el seu moment *Die Weisse Rose* dels germans Scholl, així com d'altres moviments exemplars de consciència ciutadana i resistència, més o menys pacífica, contra règims autocràtics en preservació de la dignitat humana. Expressa també aquella idea íntima del modelatge i la recerca d'una vida plena de sentit. Pamflets que perduren, negre sobre blanc, text i llenguatge, llavors que germinen, no covar mai més la por, la manca de coratge, no defallir en la fermesa ni la voluntat de ser per no deixar-se esborrar de la història.

JORDI SÁEZ PUEYO

Grup IREF, ADHOC Vallès
Societat Catalana de Filosofia
jsaez3@xtec.cat

Thomas Hobbes, *De Homine. Elementorum Philosophiæ Sectio Secunda*, edició crítica a cura de Josep Monserrat Molas, París: Vrin / Edicions de la Universitat de Barcelona, 2018, 162 pàgines. ISBN: 9788447540860.

Amb l'aval del prestigiós segell editorial *Vrin* (París), i en el marc de la col·lecció *Hobbes latinus*, dirigida per Yves Charles Zarka, l'any 2018 va aparèixer l'edició crítica de la secció segona dels *Elements de filosofia* de Thomas Hobbes, *De Homine* (1658), a cura de Josep Monserrat i Molas. De bon antuvi, cal assenyalar que ens trobem davant d'un material filosòfic esculpit i cisellat per mitjà d'un aparell crític fructífer i precís a l'ensem, que es forma com un veritable instrument d'estudi del pensament del filòsof de Malmesbury.

Més a la manera de Howard Warrender que no pas seguint els passos de Karl Schumann, Monserrat no tractarà d'embellir el text de Hobbes, bo i buscant el perfeccionament d'allò que l'autor no va poder arribar a concebre; ans tindrà per objecte presentar-nos una edició fidedigna a la ploma del filòsof anglès, tant pel que fa a l'estil com a l'expressió dels continguts originals de l'obra. Així és com, si bé la tasca d'edició comportarà esmenar-hi algunes errates o bé cercar la conciliació entre les variants tipogràfiques, es